
Josef Škvorecký na přednášce Václava Černého

Josef Škvorecký na přednášce Václava Černého

4. 1. 2012; rubrika i-Forum informuje

Ve věku 87 let zemřel 3. ledna 2012 spisovatel, překladatel a exilový nakladatel Josef Škvorecký. Významný prozaik nejprve krátce navštěvoval lékařskou fakultu UK a později přestoupil na Filozofickou fakultu, kde studoval angličtinu a filozofii. Absolvoval v roce 1949. V době svých studií docházel i na přednášky profesora Václava Černého. Přečtěte si Škvoreckého úsměvnou vzpomínku na léta strávená na Univerzitě Karlově.

Pan profesor a dívka v zelené blůzce

Ze všech profesorů University Karlovy, pokud předčasně nezemřeli, vykonával Václav Černý povolání universitního profesora asi nejkratší dobu, ačkoli předčasně rozhodně nezemřel. Po pouhých třech letech (1936-1939) umlčeli ho nacisti, po dalších šesti letech (1945-1951) přestal přednášet na rozkaz komunistické stranovlády, jež mu pak na dva roky (1968-1970) povolila vrátit se na universitu a potom ho z ní doživotně vyloučila. Všeho všudy ovlivňoval tedy Černý mluveným slovem české studenty pouhých jedenáct let, a to ještě s dlouhými přestávkami. Pochybuju však, že by některý profesor literatury v tomhle století měl na posluchače University Karlovy větší vliv než ten krátkodobý pedagog. Zažil jsem to na vlastní kůži. Chodil jsem na svou almu mater v letech 1945-1949, v době velice výhodné pro špatné studenty. Po válečné pauze byly posluchárny přeplněny, takže se člověk v davu lehce ztratil, a přežíval dosud gentlemanský systém první republiky, který na posluchačích vyžadoval pouze skládat zkoušky, ale k docházce na přednášky je nenutil. Tak se stalo, že jediné přednášky, na nichž jsem byl pečený vařený, byly Vančurovy dějiny americké literatury, systematický přehled neocenitelný v době, kdy americké knihy byly dosud nedostupné, a potom přednášky profesora Černého: o moderní francouzské poezii (díky Čapkovým překladům jsem jí byl citově vychován), o existencialismu (jako všichni jsem tehdy té, ne zrovna snadno srozumitelné filosofii podlehl) a o evropských literaturách nové doby. Mohlo by se zdát divné, že ačkoliv anglista, jsem se tak upjal na romanistiku. To nebylo na romanistiku, to bylo na profesora Černého.

Stýkal jsem se tehdy s tetičkou Dinah, kterou jsem po válce v Praze objevil a která měla tu výhodu, že byla velice hezká, a třebaže to byla moje skutečná teta, byla jen o rok starší než já. Ta krásná dívka chovala v srdci velkou touhu. Pomnichovský vývoj v naší vlasti jí připravil o možnost vyššího vzdělání - rodina musela z Užhorodu prchnout nejprve na Slovensko a potom do Prahy -, a jí velmi imponovalo vzdělání, které jí osud odepřel, a vzdělanci (vydával jsem se za jednoho z nich), které jí věru neodepřel. „Kdybych tak aspoň jednou mohla jít na skutečnou universitní přednášku!“ povzdychla si několikrát a já samozřejmě přiskočil ku pomoci. „To není problém,“ ujišťoval jsem okatou tetičku. „Profesor Černý přednáší ve velké posluchárně, tam je vždycky nabitá a indexy nebo podobné hlouposti nikdo samozřejmě nekontroluje.“

Dali jsme si rande hodinu před přednáškou na schodech filosofické fakulty. Tam došlo k prvnímu omylu. Já se dostavil tak, jak tehdy, v době poválečné sartoriální nouze, studenti chodili: v pumpkách a ve vytahaném svetru. Protože však pro tetičku Dinah to byl veliký svátek, přišla jako do Národního, v překrásných tmavých šatech s krajkovým límcem a v kloboučku, jak je tehdy dámy ještě nosily, a voněla čímsi, co, jak mi prozradila, bylo santálové dřevo (podruhé jsem se s tou voňavkou setkal až v Chandlerově Dámě v jezeře). Stáli jsme na samém začátku fronty, takže když se posluchárna vyprázdnila po předchozí přednášce, ukořistili jsme místo uprostřed čtvrté řady. Tetička tam seděla jako širázská růže uprostřed šesti svetřů a stokrát sepraných barchetových blůzek.

Posluchárna byl amfiteátr, takže ze všech stran bylo dobře vidět na přednášejícího a přednášející pochopitelně tady dobře viděl na každého jednotlivého posluchače.

Černý vešel, s cigaretou už zapálenou, a brilantně se pustil do brilantní přednášky o Apollinairovi. Nějaké poznámky možná měl, ale jinak mluvil spatra, způsobem, jaký snad už vymřel. Jenom profesor George Steiner ze Ženevské university tak umí přednášet, a to je vlastně taky Čech, z Čáslavi. Přitom jak mluvil jako Demosthenes, neustále kouřil a to už taky vymřelo: aspoň ve svobodné Americe, kde to profesorům zakázali.

A právě když si zapaloval novou cigaretu, hned poté, co pronesl větu, která mi dodnes utkvěla v mysli, neboť se mi hodila - že totiž Apollinaire věděl všechno o věcech, o nichž nikdo neřekl nic, ale o nichž nikdo tady nic vědět nepotřeboval -, najednou se upřeně zadíval na tetičku Dinah, prudkým zatřepáním uhasil sirku a zvýšeným hlasem pronesl: „Slečno - okamžitě opusťte posluchárnu! Vy nepatříte na universitu, vy patříte do kavárny!“ A odmíchl se.

Mé potní žlázy divoce zapracovaly, mrkl jsem po Dinah a ta byla rudá jako příslovečný tuřín a na čele se jí začínaly dělat kapičky. Černý mlčel, pak řekl: „Slečno, dokud neopustíte posluchárnu, nebudu pokračovat v přednášce!“ A sedl si, típl cigaretu a zapálil si novou.

Seděli jsme uprostřed řady, v níž se tísnilo víc lidí, než kolik jich tam správně mělo být. Dostat se ven znamenalo - v tom amfiteátru, kde na každého bylo odevšad vidět - proklopýtat se přes desítky nohou a aktovek odložených na podlahu - no, trapas gigantických rozměrů. A Černý pořád seděl, mlčel a kouřil. Potom mlčení přerušil, ale pravil pouze: „Slečno - já čekám!“

Pohlédl jsem znovu na tetičku, a ta se třásla víc než osika, a líbeznou vůni santálu přebijela vůně holčičí tělocvičny. Sebral jsem všechnu odvahu a rozhodl jsem se, že tetě prokletím cestu davem a pak před ostudou utečeme horním východem. Ale zrovna když jsem se odhodlával vstát, něco za mnou zaharašilo, ohlédl jsem se, a tam se zvedl jiný tuřín v zelené blůze a s krásnými tiziánovými vlasy a tlačil se ven. Nebožačka seděla v páté řadě, přímo za tetičkou, a tak jsme nesprávně odhadli směr Černého pohledu, poloskrytého za mnoha dioptriemi. Profesor Černý típl cigaretu, zapálil si novou a brilantně pokračoval v brilantní přednášce o Guillaume Apollinairovi.

Tetičce se tedy splnil sen, ale z touhy po universitních přednáškách ji to, myslím, vyléčilo. Nevím, kdo byla ta tiziánová dívka v zelené blůze nebo co to měla s panem profesorem, aniž vím, proč jsem vlastně tohle napsal do sborníku o vašem velkém rodákovi. Černého obdivovali studenti obého pohlaví, u dívek k tomu přistupovalo jistě i erotické okouzlení, neboť mužův intelekt může mít někdy neobyčejný sex-appeal, zejména ve starých kulturních společnostech, jako je - nebo tehdy ještě byla - ta naše. A napsal jsem to prostě proto, že se to stalo. Homo sum; humani nil a me alienum puto.

Po mnoha a mnoha letech jsem se s profesorem Černým setkal - na dálku -, když jsem sestavoval rejstřík ke knize Pláč Koruny české, kterou moje žena v době zakázanosti vydala. Komunikovali jsme spolu přesložitými kanály, v nichž fungovali i dva staříčtí Francouzi z Paříže, zřejmě dávní Černého spolužáci z Dijonu, dále Černého žák, tehdy už profesor severských literatur na universitě v Mnichově, Radko Kejzlar, jeden německý bohemista z Kostnice, jehož jméno mi z paměti vymazala skleróza, a starý kamarád Zdeněk Kirschner z Památníku národního písemnictví. Moje žena vydala potom ještě dva díly pamětí pana profesora, které - spolu s Pláčem Koruny české - pokryly dobrodružná léta našeho národa, desetiletí mezi rokem třicátým a šedesátým. Tu nenapodobitelnou ságu kulturně-politického osudu střední Evropy chtěl pan profesor završit prvním dílem pamětí, který by vylíčil jeho dětství a mládí v onom koutě nešťastného kontinentu, kde jsem se narodil a vyrostl i já. Síly - bohužel - už mu na to nestačily.

1994

Publikováno ve „Sborníku k nedožitém 90. narozeninám univerzitního profesora Václava Černého, Václav Černý v rodném kraji“ (ed. Aleš Fetters, Náchod, Nakladatelství Juko 1994, s. 41–45), v 22. svazku Spisů JŠ Ráda zpívám z not a jiné eseje (ed. Michael Špirit, Praha, Ivo Železný 2004, s. 235–238) vyšlo beze změny podruhé.

Za konzultaci a poskytnutí textu děkujeme Mgr. Michaelu Špiritovi, Ph.D., z Ústavu české literatury a literární vědy Filozofické fakulty UK.